

УДК: 372.462

Жаровська А. В.

Прикарпатський національний
університет ім. В. Стефаника

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МОВЛЕННЄВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми. В умовах суспільно-економічних змін в Україні перед вищою школою постало завдання підготовки конкурентноздатних спеціалістів на ринку праці. Стандарти ступеневої освіти передбачають певний оптимальний обсяг різноманітних професійних умінь та навичок, якими має оволодіти випускник. В основу вимог покладено рівень володіння теоретичним матеріалом та здатність застосовувати теоретичні знання і практичні уміння під час виконання самостійних та творчих завдань.

Саме тому у підготовці фахівців нової доби пріоритетної уваги потребують зміст і методики навчання, що формують світогляд, уміння самостійно учитися, критично мислити, демонструвати здатність до самопізнання й самореалізації особистості у різних видах діяльності, уміння і навичок, необхідних для життєвого та професійного вибору.

У процесі модернізації системи освіти в Україні, зокрема її початкової ланки, вдосконалюються зміст, форми і методи виховання та навчання дітей, розробляються та апробуються актуальні освітні технології.

Стандарти ступеневої освіти передбачають певний оптимальний обсяг різноманітних професійних умінь, якими має володіти випускник. Важливою проблемою сучасного педагогічного процесу ступеневої підготовки бакалаврів, спеціалістів та магістрів є опанування студентами не лише знаннями, а й практичними вміннями, які можна застосувати в роботі з дітьми та в методичному спрямуванні педагогічного колективу початкової школи.

Мета статті – проаналізувати процес професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів у сучасному освітньому просторі.

Виклад основного матеріалу. Низка вчених (В.В.Волкова, В.А.Лівенцова, Н.А. Фоменко) професійну підготовку визначають як процес формування фахівця для певної галузі діяльності, оволодіння ним певним родом занять, професією. Існують різні підходи до визначення сутності професійної підготовки з позицій сучасної психолого-педагогічної науки. Так, психологи трактують її як засіб приросту індивідуального потенціалу особистості, розвитку її резервних сил, пізнавальної та творчої активності на основі оволодіння загальнонауковими та професійно значущими знаннями, вміннями й навичками [6]. Учені-педагоги ототожнюють професійну підготовку з професійною освітою, яка є результатом засвоєння знань і вмінь та формування необхідних особистісних професійних якостей [4]. Найбільш повний аналіз сутності професійної підготовки знаходимо у працях В.Семиченко, яка обґрунтовує правомірність розуміння її як: процесу професійного становлення майбутніх спеціалістів; мети й результату діяльності ВНЗ; сенсу включення студента у навчально-виховну діяльність [5].

Цікавим є дослідження І.Беха щодо становлення професіонала в сучасних соціальних умовах. На думку автора, “умовою і засобом реалізації професії виступає людина-професіонал, в особистості якої, з одного боку, втілюється те спільне, що характерне для будь-якого працівника, який зайнятий даним видом праці, а з іншого - індивідуальне, привнесене ним самим у кожний конкретний акт, кожний аспект професійної діяльності” [2].

Аналіз літератури з проблеми професійної підготовки вчителя у вищій школі дозволяє зробити висновок про наявність взаємозв'язку методичної діяльності вчителя початкової школи з процесом його підготовки та станом готовності до її здійснення. Цей зв'язок виявляється в тому, що підготовка виступає засобом формування готовності до методичної діяльності. Готовність є результатом і показником якості підготовки й реалізується та

перевіряється у діяльності. Діяльність, у свою чергу, виступає метою підготовки й водночас виконує функції її корекції й регулювання.

Ефективність мовленнєвої підготовки майбутнього вчителя початкових класів визначається: сформованістю в студентів мотиваційно-ціннісної сфери, розробленістю змісту курсу “ Методика викладання рідної мови в початковій школі ” та організацією операційно-діяльнісного компонента.

Основою пропонованої структури професійно-методичної підготовки вважаємо мотиваційно-психологічну підготовку, оскільки саме вона є рушійною силою й мотивом професійного становлення і самовдосконалення майбутніх учителів початкових класів: зумовлює їхні пізнавальні потреби, інтереси та мотиваційно-ціннісні орієнтації в галузі викладання рідної мови, сприяє формуванню в них високої культури усного й писемного мовлення, розвитку емоційної сфери, професійно важливих здібностей (виразно читати, каліграфічно писати тощо). Майбутні вчителі мають усвідомити, що лінгвістична інформація про закони сучасної української мови використовується в методиці як основоположна. Лінгвістичні теорії є фундаментом для створюваних методичних систем. Так, розвиток у мовознавстві таких напрямків, як теорія тексту (текстологія), функціональна стилістика, культура мови й мовлення, поява нової галузі знань – психолінгвістики – стали поштовхом для оновлення традиційної методичної системи навчання молодших школярів зв’язного мовлення.

Методична діяльність учителя початкової школи, пов’язана з реалізацією завдань освітньої галузі “Мови і літератури”, формування мовної особистості молодшого школяра, оволодіння ним рідною мовою як засобом спілкування, основою інтелектуального й духовного розвитку.

Методична підготовка до викладання рідної мови, більшістю вчених, визначається як: а) процес засвоєння теоретичних знань з методики навчання української мови в 1-4 класах і формування спеціальних методичних знань, умінь і навичок, необхідних для викладання цього предмета; б) педагогічна система, що має певний зміст і структуру; г) пізнавальна діяльність,

пов'язана із засвоєнням методичних знань і активним включенням у практичну методичну діяльність.

Методична підготовка передбачає оволодіння змістом і методами викладання початкового курсу рідної мови. Особливого значення набувають методи, які стимулюють самостійність методичного мислення майбутніх учителів, розвивають їхні творчі здібності. Такі методи можна об'єднати у групи: а) мотиваційно-стимулюючі – бесіда, пошук відповідей на проблемні питання, розв'язування методичних задач, виконання творчих завдань і т.ін.; б) теоретико-пізнавальні – аналіз методичних явищ, синтез, контент-аналіз лінгводидактичних понять, зіставлення, порівняння, класифікація, абстрагування, моделювання методичних ситуацій, пов'язаних із проведенням уроків мови й читання в 1-4 класах, конструювання власних визначень методичних понять і т.ін.; в) практичні – ділові ігри, різні види самостійної роботи і т.ін.; г) контрольнo-регулюючі – тестові завдання різного рівня складності, розв'язування методичних задач і т.ін..

Широкий спектр навчально-розвивальних і виховних завдань, які доводиться розв'язувати вчителю на кожному уроці рідної мови та читання, зумовлює багатокomпонентність структури його підготовки до професійної методичної діяльності. Ця підготовка становить собою складну, впорядковану, цілісну, динамічну систему, що функціонує відповідно до мети, завдань та принципів діяльності вищої школи, спрямовується на формування мотиваційно-ціннісних орієнтацій студентів, системи їхніх знань, умінь та навичок, розвиток творчого підходу до організації навчальної діяльності молодших школярів і підпорядковується меті формування в майбутніх педагогів готовності до здійснення такої діяльності.

Готовність вчителя до викладання рідної мови в початковій школі ми розглядаємо як інтегровану особистісну якість, що характеризується емоційно-ціннісним ставленням учителя до реалізації комплексу завдань предмета “Рідна мова” і власної підготовки до методичної діяльності та стійкою професійною спрямованістю на оволодіння нею, наявністю

необхідних психолого-педагогічних, лінгвістичних, літературознавчих та методичних знань і здатністю до їх самостійного поповнення, а також сформованістю загально- і частковометодичних умінь.

Першочерговим завданням вищих педагогічних навчальних закладів є створення умов для ефективного формування та розвитку професійної компетентності майбутніх учителів.

Професійна компетентність учителя визначається не лише базовими знаннями та вміннями, а й ціннісними орієнтаціями, мотивами його діяльності, розумінням себе та навколишнього світу, сталими взаємостосунками з людьми, здатністю до розвитку свого творчого потенціалу.

Професійна компетентність формується як результат розвитку професійних якостей особистості: пам'яті, логічного мислення, рефлексії, організованості, акуратності, пунктуальності, емоційної стійкості, уваги, допитливості, рішучості, комунікабельності. Розвиток цих основних якостей у поєднанні зі стійкою системою моральних цінностей слугує основою формування компонентів, необхідних для будь-якої спеціальності.

У процесі формування професійної компетентності важливо акцентувати увагу на стимулюванні професійного самовиховання, розвитку ініціативи, формуванні особистісного стилю навчально-виховної діяльності з урахуванням індивідуальності та рівня підготовки.

Висновок. Отже, методична підготовка студентів має бути побудована так, щоб основи знань засвоювались майбутніми педагогами під час спеціально організованої діяльності, спрямованої на розв'язання методичних задач. За такої умови у студентів формуватиметься евристичний стиль мислення, розвиватимуться творчі здібності, необхідні для самостійного дослідження методичних явищ.

Список літератури

1. Бондар В.І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів. – К.: НПУ, 1996. – 67с.
2. Бех І.Д. Становлення професіоналізму в сучасних соціальних умовах // Педагогіка толерантності. - 2001. - №3 - 4.
3. Гузій Н.В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти: Монографія. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2004. – 243с.
4. Педагогическая энциклопедия / Гл. редактор А.И.Каирова. – М.: Сов. энциклопедия, 1964-1988. – Т.3. – 880с.
5. Семиченко В.А. Концепция целостности и ее реализация в профессиональной подготовке будущих учителей: Дис. ... докт. психол. наук: 19.00.07. – К., 1992. – 432с.
6. Якиманская И.С. Педагогическая психология и творчество // Творчество и педагогика. – М., 1988. – Ч.4. – 120с.

Anna Zcharovska

THEORETICAL PRINCIPLES OF SPEECH TRAINING THE FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Resume

The article highlights some aspects of speech training the future primary school teachers. Theoretical fundamentals and the importance of methodical training of students are substantiated.

Key Words: willingness of teacher, methodical training, speech training.

Довідка про автора:

Жаровська Анна Василівна – аспірант Прикарпатського національного університету ім.В.Стефаника.